

KÄÄNNÖS

DOI: 10.51809/TE.148223

CC BY-NC-ND 4.0

Ei mitään pysyvää – Johdanto käännökseen

ALEKSI LOHTAJA

Walter Benjaminin ”Destruktiivinen luonne” on alun perin marraskuussa 1931 *Frankfurter Zeitung* -lehdessä ilmestynyt lyhyt kirjoitus, joka julkaistaan nyt Raija Sirosen suomentamana.

Kyseessä on yksi Benjaminin arvoituksellisimmista teksteistä. Teksti ei selvennä, mitä destruktiivisuus tai tuhoisuus tarkoittaa. Yhtään todellista tuhoisaa henkilöä tai hahmoa ei myöskään mainita nimeltä. Viittaako teksti kenties Benjaminiin itseensä? Ja miten on ylipäätään mahdollista, että 1930-luvun alussa, fasismin nousussa, Benjamin ylistää tuhon estetiikkaa?

Moniselitteisyydestään huolimatta ”Destruktiivinen luonne” on Benjaminille tyypillinen ajattelun kuva, joka liittyy pyrkimykseen löytää ajattelua porvarillisen subjektiviteetin ulkopuolelta. Liian suoraviivaisesti kääntämällä otsikko viittaa konstruktivisen ja rakentavan toiminnan vastaisuuteen, ”tuhoisaan tyyppiin”. ”Destruktiivinen luonne” on kuvaus ihmistyyppistä, joka rikkoo traditionaalisen käsityksen persoonasta, minuudesta ja yksilöstä.

Kuten Benjaminin ajattelussa muutenkin, kyse on jatkuvuuksien sijaan katkoksisista, lineaarisen historiankäsityksen sijaan fragmentaarisuudesta, edistyksen sijaan kaaoksesta ja niin edelleen. Tutkimuksessa Benjaminin destruktiivisuus

on liitetty muihin 1900-luvun alkupuolen ajattelijoihin, jotka yhtä lailla näkivät perinteen kyseenalaistamisen, purkamisen ja uudistamisen tarpeen. Tällainen kesyttäminen on kuitenkin pölkkypäistä: Benjaminia ei aikalaisensa tavoin lainkaan kiinnosta länsimaisen talon purkaminen ja kokoaminen samoista kivistä uudelleen vaan paljon suurempi siivoaminen, tilantekeminen ja iloinen unohtaminen.

”Destruktiivinen luonne” on myös yksi Benjaminin henkilökohtaisimmista teksteistä. 1930-luvun taitteessa Benjamin oli sekä henkilökohtaisessa elämässään että ammatillisesti syvässä kriisissä ja epävarmuuden tilassa. 40-vuotiaan Benjaminin avioliitto ja perhe-elämä olivat hajoamassa. Benjamin ei ollut myöskään onnistunut kiinnittymään yliopistoihin tai muihin instituutioihin vaan elätti itsensä lähinnä prekaarina freelancerina esseiden, kritiikkien ja lyhyiden lehtijuttujen parissa. Lisäksi pelkästään vuonna 1930 Benjamin joutui muuttamaan 19 kertaa.

Samaan aikaan Weimarin tasavalta kohtasi syvän talouskriisin, työttömyyden ja asuntokriisin keskellä fasismin valtaannousun. Benjamin näki kuitenkin juuri tässä totaalisen toivottomuuden tilanteessa uudenlaisen ajattelun ja poliittisen toiminnan mahdollisuuksia, joita monet

Benjaminin vuosikymmenen vaihteen tekstit kanavoivat.

Lyhyt tekstikatkelma onkin kontribuutio Benjaminin laajemmin tarkastelemaan uuden estetiikan esiinnouvuun ja siitä avautuviin poliittisiin mahdollisuuksiin. Viimeistään vuoden 1928 ”Surrealismi”-esseestä alkaen Benjamin pyrkii osoittamaan, miten erityisesti taiteen avantgardessa onnistuttiin luomaan radikaali katkos suhteessa perinteeseen tavalla, joka oli omanlainen poliittinen yritys itsessään.

Ehkä systemaattisin jäsenitys tästä perinteen rikkomisen ajatuksesta on vuoden 1933 ”Kokemus ja köyhyys” -essee, jossa Benjamin puhuu uusista barbaareista, joilla ei ole mitään käyttöä kasvattaville avainkokemuksille, humanismin traditiolle tai ylisukupolvisesti välittyville viisauksille. Pikemminkin uusi sukupolvi, joka oli vielä mennyt kouluun vuosisadan alussa hevosvaunuilla, joutui arvioimaan koko inhimillisen kokemuksen ja subjektiviteetin uudella tavalla kohdatessaan ensimmäisen maailmansodan myötä teknologian valtaisan kehityksen, globaalien valtasuhteiden murroksen ja viime kädessä myös kysymyksen ihmisyyden olemuksesta.

Sen sijaan, että tässä tilanteessa olisi kättä paluuta menneisyyteen oli Benjaminin mukaan pyrittävä aloittamaan kokonaan alusta, tai pikemminkin tyhjästä, palaamalla länsimaisen historian alkuun Kreikassa tai muualla. Tätä ilmensi eurooppalaisen avantgarden piirissä uusi estetiikka, jonka pyrkimyksenä oli elää vapaana aiemmasta traditiosta: anonymisti, jälkiä jättämättä ja ilman metafysisistä syvällisyyttä.

Benjaminista ei kuitenkaan saa melankolista ja ajalleen tyypillistä nihilistia. Toisin kuin vaikkapa Maurice Blanchot hieman myöhemmin, Benjamin ei ajattele tuhoa filosofisesti minään transsendentaalisena kehikkona, joka määrittää ajattelumme, kieleemme ja poliittisen yhteisömme – tai pikemminkin niiden purkautumisen. Sen sijaan destruktiiviossa on Benjaminille hyvin konkreettisesti kyse esteettis-poliittisesta asennoitumisesta alati huononeviin aikoihin.

Saksalaisen avantgarden ohella 1930-luvun alussa Benjaminin ja Bertolt Brechtin vuorovaihtus oli hyvin aktiivista ja se näkyi tekstissä.

Kun ”Destruktiivisen luonteen” asettaa osaksi Benjaminin muita tekstejä onkin selvää, että nihilismin sijaan kyseessä on monimutkaisempi kysymys destruktion ja konstruktion dialektiikasta. Teksti edustaakin monin tavoin Benjaminin omalaatuista historiallista materialismia, jossa analysoidaan välittömiä arkisia kokemuksia. ”Destruktiivinen luonne” on kuvaus kapitalismin uudenlaisesta kokemuksesta, yrityksestä selvittää, minkälaisia hahmoja se tuottaa, ja hahmotelma siitä, miten uuteen tilanteeseen on mahdollista strategisesti asennoitua.

Kuten Alain Badiou on Brechtin ja Benjaminin pohjalta todennut, uusi proletariaatti ei synny jälleenrakennustalkoissa paremman ja reilumman maailman puolesta vaan pikemminkin tuhosta, raunioista ja jätteestä. Tässä mielessä destruktiivinen luonne on myös eräänlainen karkeampi versio Benjaminin kuuluisasta flanööri-hahmosta. Eräänlaisena Baudelairin ja Nick Landin pahamaineista ajattelua ennakoivana sekoitukseksi destruktiivinen luonne ei kiinnitä katsetaan bulevardien näyteikkunaan vaan sivukujien saastaisuuteen.

Entä miltä teksti näyttää nykynäkökulmasta katsottuna? Kaikista ilmeisimmällä tasolla ”Destruktiivinen luonne”, kuten marxilainen modernismi ja avantgarden historia laajemminkin, on ajattelua, joka esittäessään juuri uutuu-den poliittisesti kumouksellisenä tekona on sokaistunut omasta läntisestä hybriksestään – fossiilisten polttoaineiden ja luonnonresurssien tuhlailuineen.

Toisaalta, jos ajatusta destruktiivisuudesta ja uuden luomisesta ei ota kirjaimellisesti, ”Destruktiivinen luonne”, kuten Benjaminin tuotanto laajemminkin, asettaa yhä eräänlaisen haasteen. Miten elää konformismihakuisen ja lattean julkisen keskustelun ulkopuolella tai siitä välittämättä? Miten löytää nostalgian ja melankolian sijaan uutta luovia affekteja? Miten kohdata maailma idealismin sijaan lähtökohdasta, josta nähtynä voi käsittää aivan kaiken voivan mennä pieleen?